BIBLIOTEKARZ LUBELSKI

ROCZNIK LX

ROK 2017

WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
im. HIERONIMA ŁOPACIŃSKIEGO
w LUBLINIE

BIBLIOTEKARZ LUBELSKI

ROCZNIK LX

ROK 2017

Wojewódzka Biblioteka Publiczna
im. Hieronima Łopacińskiego
w Lublinie

Oficyna południowa, tzw. kamienica Sarbiewskich

RADA NAUKOWA
prof. dr hab. Krystyna Chałas (KUL); prof. dr hab. Maria Juda (UMCS);
dr hab. Jacek Soszyński, prof. PAN; prof. dr hab. Ryszard Szczygieł (UMCS);
prof. Maria Żigałowa (Brzeski Uniwersytet Państwowy im. Aleksandra Puszkina, Białoruś);
dr Blanka Snopková (Państwowa Naukowa Biblioteka w Bańskiej Bystrzycy, Słowacja)

ZESPÓŁ REDAKCYJNY
Grzegorz Figiel (red.); Katarzyna Stanek (sekr. red.);
Ewa Hadrian (red. językowy); Bożena Lech-Jabłońska (red. tematyczny – bibliotekoznawstwo);
Anna Oleszek (red. tematyczny – historia sztuki); Anna Pachocka (red. tematyczny – historia);
Artur Sitko (członek redakcji)

RECENZENCI TOMU
prof. dr hab. Jacek Banaszkiewicz; prof. dr hab. Wiesław Śladkowski

RECENZENCI WSPÓŁPRACUJĄCY
dr Anna Dymmel; prof. dr hab. Maria Juda; dr hab. Dorota Kudelska, prof. KUL;
dr hab. Bożena Kuklińska, prof. KUL; dr hab. Robert Litwiński, prof. UMCS;
dr hab. Małgorzata Nossowska; prof. dr hab. Wiesław Śladkowski; dr hab. Aleksandra
Trzcielińska-Polus, prof. Uniwersytetu Opolskiego; prof. dr hab. Małgorzata Willaume

PROJEKT OKŁADKI, SKŁAD I ŁAMANIE
Jacek J. Wałdowski

OPRACOWANIE REDAKCYJNE
Katarzyna Stanek

STRESZCZENIA
Aleksander Baran (język rosyjski); Maciej Kozłowski (język angielski)

„Bibliotekarz Lubelski" jest indeksowany w bazie Index Copernicus International Journals
Master List (ICV 2016 = 41,19) i wpisany na listę punktowanych czasopism naukowych
Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Lista B, 4 punkty)

© Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

KONTAKT Z REDAKCJĄ
www.wbp.lublin.pl (zakładka „Bibliotekarz Lubelski")
bibliotekarz.lubelski@gmail.com
tel. 81 528 74 02

ISSN 0137-9895
Nakład w wersji pierwotnej papierowej 200 egz.

Drukarnia TEKST spółka Jawna
Emilia Zonik i wspólnicy
ul. Wspólna 19, 20–344 Lublin

SPIS TREŚCI

Grzegorz Figiel
110 LAT BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ
IM. HIERONIMA ŁOPACIŃSKIEGO W LUBLINIE 9

110 years of the Hieronim Łopaciński Public Library in Lublin
110 лет Люблинской Публичной Библиотеки им. Иеронима Лопацинского

Zdzisław Bieleń
DZIEJE BUDOWY DOMU PRACY KULTURALNEJ W LUBLINIE
(I POMIESZCZEŃ DLA BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ
IM. HIERONIMA ŁOPACIŃSKIEGO) 31

The history of development of the House of Cultural Work in Lublin
(and the premises for the H. Łopaciński Public Library)
История строительства Люблинского Дома культурной работы
(и помещений для Публичной Библиотеки им. Иеронима Лопацинского)

Wojciech Michalski
KRONIKA DZIERZWY Z KOLEKCJI HISTORYCZNEJ
MACIEJA Z GRODZISKA. KRÓTKO O CENNYM ZABYTKU
ŚREDNIOWIECZNEGO DZIEJOPISARSTWA I JEGO
KULTUROWYM ZNACZENIU..... 49

Dzierzwa's Chronicle from the historical collection of Maciej of Grodzisko.
Concise remarks about the important monument of mediaeval historiography
and its cultural significance
Хроника Дежвы из исторической коллекции Матвея из Гродиска.
Коротко о ценном памятнике средневековой историографии
и его культурном значении

Aleksander Baran
DOKUMENT KSIĘCIA ILII (ELIASZA)
KONSTANTYNOWICZA OSTROGSKIEGO Z 1531 R.
(ZE ZBIORÓW WOJEWÓDZKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ
IM. HIERONIMA ŁOPACIŃSKIEGO W LUBLINIE) 69

A document of Prince Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski of 1531
(from the collections of the Hieronim Łopaciński Regional Public Library in Lublin)
Грамота князя Ильи Константиновича Острожского 1531 г. (из фондов
Люблинской Воеводской Публичной Библиотеки им. И. Лопацинского)

Marlena Radwan
„LUBELSKI" KSIĘGOZBIÓR BOLESŁAWA PRUSA 81

The "Lublin" book collection of Bolesław Prus
„Люблинское" книжное собрание Болеслава Пруса

Łukasz Marcińczak
PIOTROWSCY – LUBELSCY BUDDENBROKOWIE 125

The Piotrowski family – the Buddenbrooks of Lublin
Пиотровские – люблинские Будденброки

Maria Krajewska
PROJEKT ERAZMA MAJEWSKIEGO DOTYCZĄCY PRZEKAZANIA SWOJEGO MUZEUM ARCHEOLOGICZNEGO DO LUBLINA W ŚWIETLE ZACHOWANYCH ARCHIWALIÓW 149

The project of Erazm Majewski concerning the transfer to Lublin of his Archaeological Museum to Lublin in the light of the preserved archival materials
Проект Эразма Маевского, касающийся передачи своего Археологического музея в Люблин, в свете сохранившихся архивных источников

Bożena Lech-Jabłońska
KANONY OPRACOWANIA RZECZOWEGO *BIBLIOGRAFII LUBELSZCZYZNY* WCZORAJ I DZIŚ 179

Canons of the preparation of subject indexes in the *Bibliography of Lublin Region* past and present
Каноны предметной обработки в *Библиографии Люблинского региона* вчера и сегодня

Bożena Lech-Jabłońska
WIESŁAWA BASZYŃSKA (26 V 1925 – 8 III 2017) 189

Teresa Zabielska
TERESA CZYŻ (14 VI 1933 – 16 V 2017) 191

Beata Januszek
HELENA GRUDZIŃSKA (2 III 1944 – 15 VIII 2017) 193

Justyna Kasperczuk, Bożena Lech-Jabłońska
PRZEGLĄD WYDAWNICTW O REGIONIE ZA 2017 R. 195

Review of publications about the region for the year 2017
Обзор изданий о регионе в 2017 г.

Justyna Kasperczuk
PRZEGLĄD PUBLIKACJI WYDANYCH Z OKAZJI JUBILEUSZU 700-LECIA MIASTA LUBLINA (WYBÓR) 209

Review of books published on the occasion of the 700th anniversary of the town of Lublin (selected publications)
Обзор публикаций, изданных к 700-летнему юбилею города Люблина (избранное)

Paweł Kordybacha
KRONIKA ZA 2016 R. 215

Chronicle for the year 2016
Хроника 2016 года

Aleksander Baran
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

DOKUMENT KSIĘCIA ILII (ELIASZA) KONSTANTYNOWICZA OSTROGSKIEGO Z 1531 R. (ZE ZBIORÓW WOJEWÓDZKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ IM. H. ŁOPACIŃSKIEGO W LUBLINIE)

A document of Prince Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski of 1531 (from the collections of the Hieronim Łopaciński Regional Public Library in Lublin)

Грамота князя Ильи Константиновича Острожского 1531 г. (из фондов Люблинской Воеводской Публичной Библиотеки им. И. Лопацинского)

Słowa kluczowe: książę Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski, Daszko Wasilewicz, Łuck, folwark lewanowski, monaster Św. Wasyla (Św. Bazylego Wielkiego), Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie

Key words: Prince Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski, Daszko Wasilewicz, Łuck, Lewanowski Folwark, Monastery of St. Basil (St. Basil the Great), Hieronim Łopaciński Regional Public Library in Lublin

Ключевые слова: князь Илья Константинович Острожский, Дашко Василевич, Луцк, левановский фольварк, монастырь Св. Василия, Люблинская Воеводская Публичная Библиотека им. Иеронима Лопацинского

W Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie pod sygnaturą 1211 przechowywany jest rękopiśmienny pergaminowy dokument, który Aleksander Jaworowski w wydanym w 1913 r. katalogu rękopisów tejże biblioteki scharakteryzował następująco: „Pergm. r. 1503 (?) (Z 8-miu piecz. wosk. z któr. 4 dobre). Dokument X-cia Konst. Ostrogskiego Wojew. Trockiego, dotyczący dworzyszcza w Łucku”[1]. Później ktoś z pracowników w egzemplarzu katalogu znajdującego się w czytelni Działu Zbiorów Specjalnych datę wystawienia dokumentu ołówkiem poprawił na: „27.VI.1531”[2]. Jednakże, jak wykazało zbadanie

[1] *Katalog rękopisów Biblioteki Publicznej im. Łopacińskiego w Lublinie*, oprac. A. Jaworowski, Lublin 1913, s. 120.

[2] Egzemplarz katalogu ze wspomnianą poprawką jest dostępny w Bibliotece Cyfrowej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie (dalej: WBP w Lublinie), [dostęp: 28 VII 2017], <http://bc.wbp.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=16&from=publication>.

rękopisu, nie są to jedyne informacje, które potrzebują weryfikacji. Mając na względzie, iż dokument ten nie został jeszcze opublikowany i brak o nim wzmianek w literaturze, a także biorąc pod uwagę osobę wystawcy oraz zawarte w nim wiadomości, m.in. najstarszą wzmiankę o monasterze Św. Wasyla (pol. Św. Bazylego Wielkiego) w Łucku, jego publikacja wydaje się konieczna i niezbędna.

W oparciu o dane przytoczone przez A. Jaworowskiego we wspomnianym katalogu można stwierdzić, że rękopiśmienny dokument należał do zasobów biblioteki od jej założenia w 1907 r., a trafił tam ze zbiorów samego H. Łopacińskiego[3].

Rękopis wykonany jest na karcie pergaminowej o wymiarach 46×30 cm. Pergamin należy do typu północnego. Tekst napisano jasnobrązowym atramentem (obecnie nieco wyblakł), skoropisem południoworuskim (ukraińskim) z XVI – XVII w.[4] Dolna krawędź pergaminu przy tworzeniu dokumentu została zagięta do góry (przez co zasłonięto jego zakończenie) i na przygotowanym w ten sposób miejscu, na czerwonych sznurach, przywieszono 8 pieczęci woskowych, z których do dziś zachowało się 6: 4 w stanie dobrym, 2 – częściowo. Wszystkie mają nierówny, owalny kształt oraz zostały odciśnięte w ciemnobrązowym wosku i zatopione w miskach z naturalnego wosku (dokładny opis pieczęci niżej). Na odwrocie pergaminu odbito stempel biblioteczny z sygnaturą 1211. Dokument przechowywany jest w specjalnie wykonanym pudle z kartonu.

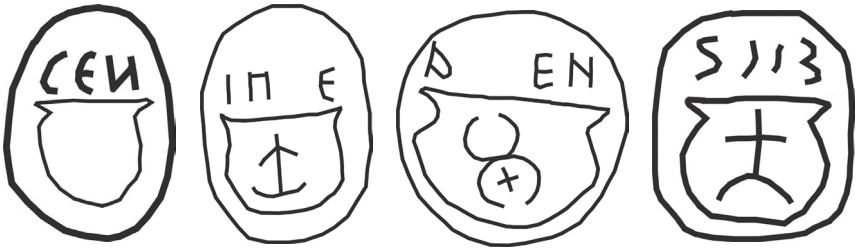

Pieczęciom warto przyjrzeć się dokładniej. Licząc od lewej strony – pieczęć nr 1 zachowała się częściowo – ocalał tylko fragment miski z naturalnego wosku, w której była ona zatopiona. Pieczęć nr 2 odciśnięta w ciemnobrązowym wosku (2,1×1,7 cm), zatopiona w misce z naturalnego wosku (4,2×3,8 cm). W polu tarcza niemiecka, rysunek nieczytelny; nad tarczą napis z trzech liter: „СЄИ”. Pieczęć nr 3 nie zachowała się. Pieczęć nr 4 odciśnięta w ciemnobrązowym wosku (2,1×1,7 cm), zatopiona w misce z naturalnego wosku (4,1×3,9 cm). W polu tarcza niemiecka, na tarczy znak w postaci strzały skierowanej do góry nad łukiem z końcami skierowanymi ku górze; nad tarczą napis z czterech liter: pierwsza oraz druga – „ІІІ”, trzecia uszkodzona i jest nierozpoznawalna, zaś czwartą można rozpoznać jako „Є”. Pieczęć nr 5 odciśnięta w ciemnobrązowym wosku (2,2×2 cm), zatopiona w misce z naturalnego wosku (4,2×4 cm). W polu tarcza niemiecka, na tarczy znak w postaci skierowanych ku górze i ku dołowi niedomkniętych okręgów; w dolnym – krzyż, w górnym – znak, którego nie da się rozpoznać[5]; nad tarczą napis z czerech lub pię-

[3] *Katalog rękopisów...*, zob. pierwsze dwie strony (bez paginacji).

[4] Zob. K. Pietkiewicz, *Paleografia ruska*, Warszawa 2015, s. 265–267.

[5] Znak jest podobny do zamieszczonego w artykule Oleha Odnorożenka znaku herbowego z pieczęci Sołtana Michajłowicza księcia Sokolskiego z 1528 r.: O. Odnoroženko, *Do ìstorìï ukraïns´koï genealogìï ta geral´diki: knâžì rodi XIV – XVII st.*, w: *Genealogìčnì*

ciu liter: pierwsza – odwrócona „Ѧ”; dwie ostatnie „ЕН”. Pieczęć nr 6 odciśnięta w ciemnobrązowym wosku (2,3×2 cm), zatopiona w misce z naturalnego wosku (4,2×4,1 cm). W polu tarcza niemiecka, na tarczy znak w postaci krzyża nad łukiem z końcami skierowanymi ku dołowi; nad tarczą napis w stanie, który uniemożliwia jego odczytanie. Pieczęć nr 7 zachowała się tylko fragmentarycznie; także została odciśnięta w ciemnobrązowym wosku i zatopiona w misce z naturalnego wosku. Na zachowanym fragmencie widnieje tylko litera: „о”. Pieczęć nr 8 nie zachowała się.

Datacja dokumentu, jak i miejsce jego wystawienia, nie wzbudzają wątpliwości. Są one podane w samym dokumencie – Ostróg, 27 VI 1531 r.:

„Пса[н҃] Вострозѣ По[д]лѣты Бѡ[ж] наро[ж] ≠Ѧ пѧтысо[т] три[д]ца[т]перво[г҃] году Мца[і҃] и'ю[н҃] кз [27 – przyp. aut.] да[н҃] и[н҃]дикта (че)твер[т][...]”[6].

Jak widzimy trudności sprawia tylko lekcja numeru indykcji (piętnastoletniego cyklu stosowanego dla datowania m.in. dokumentów[7]), aczkolwiek rok 1531 to właśnie indykcja czwarta, co jest zgodne z jej przypuszczalnym odczytaniem.

Błędną jak dotąd pozostawała identyfikacja wystawcy dokumentu (przypomnijmy, iż w opublikowanym opisie katalogowym jest on przypisywany księciu Konstantemu Iwanowiczowi Ostrogskiemu), choć wynika ona z treści dokumentu dość jednoznacznie – był nim książę Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski (1510–1539)[8]. Został on wspomniany w dokumencie dwa razy. Po raz pierwszy w intytulacji:

„Ѝ Кн҃зь и[л҃]іѣа' коста[н҃]тинѡви[ч҃] (ѡ[г҃])вановича ѡ'строзски[и] вое'води[ч҃] троцки[и] староста брѧ'ла[в]ски[и] и вѣницки[и]”.

Zaś po raz drugi – w części głównej:

„Ѧ мнѣ кн҃зю и[л҃]и' (кнгни) и' дѣте[м] и'пото[м]комъ нн҃шимъ ненадобе втое'сѧ вступова[ти]”.

Bezsprzecznym dowodem, iż dokument wystawił właśnie książę Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski jest także wzmianka, iż dziadkiem wystawcy był książę Semen, tj. Semen Jurewicz Holszański (zm. 1505)[9]:

„небо[ж]чикъ дѣдъ на[ш҃] кн҃зь семе[н҃] Є'гомл(с)ти накороли а[л]екса[н҃]дре выслꙋжи[л҃] [...] дѣдꙋ нашомꙋ кн҃зю семенꙋ [...]дѣдꙋ мое'мꙋ кн҃зю семенꙋ”.

---

zapiski Ukraïns'kogo geraldičnogo tovaristva, L'vìv 2010, nr 8, s. 4 (rys. 10).

[6] Zob. tłumaczenie omawianego dokumentu w aneksie.

[7] K. Pietkiewicz, *Paleografia*…, s. 162–163.

[8] R. Żelewski, *Ostrogski Ilia (Eliasz) książę (1510–1539)*, w: *Polski słownik biograficzny* (dalej: PSB), t. XXIV/3, z. 102, Wrocław – Warszawa 1979, s. 480–481; T. Kempa, *Dzieje rodu Ostrogskich*, Toruń 2002, s. 53–61; L. Vojtovič, *Knâža doba na Rusì: portreti eliti*, Bila Cerkva 2006, s. 515.

[9] S. Kuczyński, *Holszański Semen Jurewicz h. Hippocentaurus (zm. 1505)*, w: PSB, t. IX/4, z. 43, Wrocław – Warszawa 1960–1961, s. 589–590; L. Vojtovič, dz. cyt., s. 607.

Jak wiemy matką księcia Ilii (Eliasza) Konstantynowicza Ostrogskiego była księżna Tatiana Holszańska (zm. 1522)[10] – pierwsza żona księcia Konstantego Iwanowicza Ostrogskiego (1460–1530)[11] oraz córka księcia Semena Jurewicza Holszańskiego. Zaś brat księcia Ilii (Eliasza) – książę Konstanty Wasyl Konstantynowicz Ostrogski (ok. 1524/25–1608)[12] pochodził z drugiego małżeństwa księcia Konstantego Iwanowicza Ostrogskiego – z księżną Aleksandrą Olelkowicz-Słucką (zm. po 1555)[13]. A zatem księcia Semena Jurewicza Holszańskiego „swoim dziadkiem" mógł nazywać tylko książę Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski. I taka identyfikacja wystawcy dokumentu jest niewątpliwa[14].

Przechodząc do rozpatrzenia treści dokumentu należy odnotować, iż składa się on z intytulacji, promulgacji, narracji, dyspozycji, listy świadków razem z korroboracją oraz datacji.

W intytulacji wystawcę dokumentu księcia Ilię (Eliasza) Konstantynowicza Ostrogskiego nazwano wojewodzicem trockim oraz starostą bracławskim i winnickim. Tak też było w rzeczywistości, ponieważ jeszcze w 1522 r. król Zygmunt I Stary (1467–1548)[15] przyznał nieletniemu wówczas Ilii (Eliaszowi) Konstantynowiczowi Ostrogskiemu prawo objęcia starostw bracławskiego i winnickiego zaraz po śmierci ojca – księcia Konstantego Iwanowicza Ostrogskiego[16], co nastąpiło w 1530 r.

Zastosowana w dokumencie formuła promulgacji (ogłoszenie woli wystawcy dokumentu społeczeństwu[17]) jest typowa dla dokumentów tego czasu[18]:

„Чинѿ (л[в҃]ъа) тимъ на(ш)и'мъ листомъ кождому доброму нинешни[м] и' потомъ бꙋдущ[м҃] хто нан[г҃]є посмотри[т] або чтꙋчи вслыши[т] комꙋ того потрєбъ вѣда[ти]".

[10] N. Âkovenko, *Ukraïns´ka šlahta z kìncâ XIV – do seredini XVII stolìttâ. Vidannâ druge, pereglânute ì vipravlene*, Kiïv 2008, s. 361; L. Vojtovič, dz. cyt., s. 608.

[11] Z. Wojtkowiak, *Ostrogski Konstanty Iwanowicz książę (ok. 1460–1530)*, w: PSB, t. XXIV/3, z. 102, s. 486–489; T. Kempa, *Dzieje*…, s. 15–51; L. Vojtovič, dz. cyt., s. 514.

[12] T. Kempa, *Konstanty Wasyl Ostrogski (ok. 1524/1525–1608) wojewoda kijowski i marszałek Ziemi Wołyńskiej*, Toruń 1997; tenże, *Dzieje*…, s. 79–12; L. Vojtovič, dz. cyt., s. 515.

[13] Z. Wojtkowiak, dz. cyt., s. 488; L. Vojtovič, dz. cyt., s. 514.

[14] O tym, że to właśnie od księcia Ilii (Eliasza) Konstantynowicza Ostrogskiego Daszko Wasilewicz otrzymał te majętności, wspomina się także w późniejszych dokumentach z 1545, 1546 i 1547 r., zachowanych w zbiorach WBP w Lublinie częściowo w oryginale, częściowo w późniejszych kopiach. Zob. WBP w Lublinie, Dział Zbiorów Specjalnych, rkps sygn. 1197, k. 3–3v (1545), k. 2–2v, 4–4v (1547); rkps sygn. 1203, k. 4–4v (1546).

[15] S. Grzybowski, *Dzieje Polski i Litwy (1506–1648)*, seria: Wielka Historia Polski, t. 4, Kraków 2000, s. 9–90; D. Vaŝuk, *Sigìzmund I Starij*, w: *Enciklopedìâ ìstorìï Ukraïni*: u 10 t., Kiïv 2012, t. 9: Pril-S., s. 550.

[16] R. Żelewski, dz. cyt., s. 481; T. Kempa, *Dzieje*..., s. 54.

[17] J. Szymański, *Nauki pomocnicze historii*, Warszawa 1983, s. 469.

[18] Porówn.: *Ukraïns´kì gramoti XV st*. Pìdgotovka tekstu, vstupna stattâ ì komentarì V. Rusanìvs´kogo, Kiïv 1965; *Volins´ki gramoti XVI st*. Uporâdniki V. Zadorožnij, A. Matviênko, Kiïv 1995. Jak odnotował językoznawca Witalij Rusaniwskyj wspomniane sformułowanie promulgacji (którą nazywa „typową formułą rozpoczęcia") było rozpowszechnione na Polesiu Zachodnim już od XV w.: *Ukraïns´kì gramoti*..., s. 13. Zob. też. K. Pietkiewicz, *Paleografia*…, s. 416; tenże, *Dokument ruski w kancelarii litewskiej Aleksandra Jagiellończyka (1492–1506)*, w: *Litwa i jej sąsiedzi od XII do XX wieku. Studia ofiarowane prof. dr. hab. Jerzemu Ochmańskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, Poznań 1994, s. 65–86.

W głównej części w narracji oznajmia się, iż do księcia Ilii (Eliasza) Konstantynowicza Ostrogskiego zwrócił się ostrogski namiestnik księcia – Daszko Wasilewicz (**да[ш]ко васи[л]еви[ч]**)[19] z prośbą o nadanie mu w mieście Łucku dworzyszcza tzw. lewanowskiego oraz tzw. folwarku lewanowskiego na przedmieściu łuckim w pobliżu monasteru Św. Wasyla.

„Би[л] на[м] чоло[м] намѣстн[к] на[ш] ѡ'стро̑ски[и] па[н] да[ш]ко васи[л]еви[ч] и' проси[л] вна дворища леван[в]оского вмѣсте лѹцки[м] напоселе[н] є' двора а'ктомѹ проси[л] (внасъ) ѳо[л]варка леван[в]оского[ж] напере[д]мѣсты[и] влѹцкѹ по[д]ле свтого васи[л]ꙗ ѡбаполъ дороги великое'".

O monasterze Św. Wasyla zachowało się niewiele wiadomości. Wiadomo, iż był położony na ówczesnym łuckim przedmieściu Chmielnik, a w przełożeniu na współczesną topografię miasta – w rejonie skrzyżowania dzisiejszych ulic Łesi Ukrainky i Puszkina[20]. Nie wiemy kiedy i w jakich okolicznościach został założony[21].

---

[19] Daszko Wasilewicz, znany w historiografii także jako Dachno Wasilewicz vel Wasylewicz, w latach 30. XVI w. był odnotowywany jako starosta krzemieniecki, klucznik, horodniczy i mostowniczy łucki. Nie jest dokładnie znana data jego śmierci. Według Adama Bonieckiego zmarł on w 1538 r., zaś według Mariana Wolskiego – przed 1541 r. (zob. *Herbarz polski. Część 1. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. IV, ułożył i wydał A. Boniecki, Warszawa 1901 [reprint: Warszawa 1986], s. 56; *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. III, oprac. S. Uruski, Warszawa 1906, s. 53; V. Sobčuk, *Krem'ânec´ka volost´ u XVI stolìttì: teritorìâ ì poselennâ*, w: *Zapiski Naukovogo tovaristva ìmenì Ševčenka*, t. CCXXXI. Pracì Komìsìï specìal´nih (dopomìžnih) ìstoričnih disciplìn, Lvìv 1996, s. 380–399; *Urzędnicy wołyńscy XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. M. Wolski, Kórnik 2007, seria: *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy*, red. A. Gąsiorowski, t. 3: *Ziemie ruskie*, z. 5: *Urzędnicy wołyńscy XIV–XVIII wieku*, s. 62, 70, 77, 81.

[20] P. Tronevič, M. Hìl´ko, B. Sajčuk, *Vračenì hristiâns´ki hrami Luc´ka*, Luc´k 2001, s. 29, 42–43.

[21] Na podstawie opublikowanego w *Arhivě Ûgo-Zapadnoj Rossìi* wpisu do krzemienieckich ksiąg grodzkich z 1767 r. dowiadujemy się o dokumencie wielkiego księcia litewskiego Świdrygiełły (ok. 1370–1452), w którym, odwołując się do zaginionych dokumentów wielkiego księcia kijowskiego Mścisława Fiodora Haralda Włodzimierzowicza (1076–1132) oraz księcia włodzimierskiego Wasylka Romanowicza (ok. 1203–1268/69), potwierdzał on uposażenie ziemskie i majątkowe monasteru Św. Wasyla na przedmieściu Łucka (*Arhiv" Ûgo-Zapadnoj Rossìi, izdavaemyj Kommisìeû dlâ razbora drevnih" aktov"* (dalej: AÛZR), Kìev" 1859, cz. I, t. I: *Akty, otnosâŝìesâ k" istorìi pravoslavnoj cerkvi v" Ûgozapadnoj Rossìi*, s. 181–182). Na podstawie tej publikacji Petro Tronewycz, Mykoła Chilko oraz Borys Sajczuk odnosili czas powstania tego monasteru oraz świątyni tegoż wezwania do XIII w. Zaś Boris Floria przypuszczał nawet, iż założyć monaster mógł wspomniany książę Wasylko Romanowicz, co według niego, miało nastąpić w latach 20. lub 30. XIII w. (B. Florâ, *O cerkovnom zemlevladenii v Galicko-Volynskoj Rusi*, w: *Vostočnaâ Evropa v istoričeskoj retrospektive: K 80-letiû V. T. Pašuto*, red. T. Džakson, E. Melnikova, Moskva 1999, s. 254–255). Autentyczność dokumentu księcia Świdrygiełły budzi jednak poważne wątpliwości. W datacji bowiem zaznaczono, iż został on wystawiony w 1459 r.: „Pisan w Łucku, według lat Jezusa Chrystusa Tysięcznego y czterechsetnego y pięcdziesiąt y dziewięc lat, miesiąca octobra, siodmego dnia, indykta iedynastego" (AÛZR, cz. I, t. I, s. 182.), tj. 6 lat po śmierci księcia Świdrygiełły!? Ponadto jako jeden ze świadków został w tym dokumencie podany „Teodozy Biskup Łucki". Zachowane zaś historyczne źródła nie znają biskupa łuckiego o takim imieniu w tym czasie. Najbliżej chronologicznie – w 1458 r.,

Wiadomo natomiast, że przestał istnieć w pierwszym ćwierćwieczu XVII w. – jak przyjmuje się – między 1613 a 1620 r.[22] Najstarsze oryginalne dokumenty dotyczące monasteru Św. Wasyla pochodzą z XVI w., przy czym dotychczas przyjmowało się, iż najdawniejsze dokumentalne świadectwo pochodzi z 1555 r.[23] Nasz dokument zatem, pozwala wydłużyć dokumentalnie poświadczoną historię monasteru jeszcze o co najmniej 20 lat.

Z dokumentu dowiadujemy się także, iż owe tzw. lewanowskie dworzyszcze oraz folwark w Łucku książę Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski dostał w spadku po swoim dziadku księciu Semenie Jurewiczu Holszańskim, który je z kolei otrzymał za służbę od króla Aleksandra Jagiellończyka[24] (1461–1506)[25]:

„**што небо[ж]чикъ дѣдъ на[ш] кнѧзь семе[н] Є'гомл(с)ти накороли а[л]лекса[н]дре выслꙋжи[л]**".

W dyspozycji dokumentu zaznaczono, iż książę Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski nadał i darował wspomniane tzw. dworzyszcze lewanowskie (tu już zostało ono określone jako miejsce lewanowskie) oraz folwark razem z ludźmi[26], karczmami, łąkami oraz młynami, a także z całym dochodem wiecznie i nieodzownie Daszkowi Wasilewiczowi, jego żonie oraz jego dzieciom i potomkom:

„**тое' мѣстцо леван[в]оское' влꙋ[ц]кꙋ и' ѳо[л]варокъ левано[в]ски[и] напере[д]мѣстыи которые по[д]ле свет[г]о васи[л]'ꙗ ѡ'баполъ дороги великое' ꙁлю[д]ми ѡ[т]чиꙁными и'ꙁаседꙁалими и'ново прихожими и'скоръчмами и'ꙁъ и[х] ꙁемлѧми и'съ сеножатми и' согороды и'см[л]еники и'съ ст[в]а[...]омъ и' ꙁо всими и[х] входы пау[н]да[ш]ку васи[л]є'вичу и' є'го жонѣ и'дѣтемъ и'пото[м]комъ и[х] даю' и'дарю вѣчно и'непорꙋшно**".

Daszko Wasilewicz otrzymał prawo do zasiedlenia dworu na dworzyszczu/miejscu tzw. lewanowskim, na podstawie czego można przypuszczać iż otrzymał on miejsce (plac) pod zabudowę w Łucku (chociaż nie można wykluczać, że jakieś

jako biskup łucki odnotowywany jest biskup Martynian, zob. P. Stroev", *Spiski ìêrarhov" i nastoâtelej monastyrej Rossìjskìă Cêrkvi*, S.-Peterburg" 1877, s. 1044; N. Durnovo, *Dêvătisotlětìê russkoj ìêrarhìi 988–1888. Eparhìi i arhìerei*, Moskva 1888, s. 43. Te oraz inne nieścisłości każą zatem uznać ten dokument za falsyfikat.

[22] S. Gorin, *Monastirì volins´kih mìst u XVI – peršìj polovinì XVII st.: aspekti čiselnostì*, w: *Studìï ì materìali z ìstorìï Volinì. 2009*, red. V. Sobčuk, Kremenec´ 2009, s. 9.

[23] Tamże; S. Golubev", *Materìali dlâ istorìi zapadno-russkoj cerkvi*, w: *Čtenìâ v" istoričeskom" obŝestvě Nestora lětopisca*, kn. 5, Kìev" 1891, s. 157.

[24] W zbiorach WBP w Lublinie szczęśliwie zachował się dokument, w którym wówczas wielki książę litewski Aleksander Jagiellończyk nadał księciu Semenowi Jurewiczowi Holszańskiemu dwór Żyda Icchaka Lewonowicza w Łucku ze wszystkimi budowlami, chmielnikiem i stawem, a zatem chodziło nie tylko o dwór w mieście, lecz także o nadanie ziemskie pod miastem. Dokument ten wystawiono w Bersztach 15 III 1496 r.: WBP w Lublinie, Dział Zbiorów Specjalnych, rkps sygn. 1205, k. 4.

[25] F. Papeé, *Aleksander Jagiellończyk (1461–1506)*, w: PSB, t. I, z. 1, Warszawa – Kraków 1935, s. 58–61; O. Rusìna, *Oleksandr*, w: *Enciklopedìâ ìstorìï Ukraïni*: u 10 t., Kiïv 2010, t. 7: Ml-O., s. 563.

[26] Tu zwraca uwagę informacja, iż chodzi o ludzi, którzy już tam mieszkają, jak i tych, którzy zamieszkają w przyszłości.

budowle tam już stały); otrzymał także prawo do swobodnego obrotu otrzymaną posiadłością:

„воле[н҃] па[н҃] да[ш҃]к(о) нато[м] мѣстцы леван[в҃]оскомъ дворъ собѣ посели[ти] и' ѳо[л҃]варо[к҃] леван[в҃]оски[и] ꙁо[в҃]симъ т(и[м]) ꙗко вышеменовано мае[т] вѣчне держа[ти] и' воле[н҃] ѡ[н҃] жона и'дѣти ѝпотомки и'хъ (и')ко то[т] дворъ вмѣсте ти[м҃] и' ѳо[л҃]варокъ прода[ти] ѡ[т]дати замени[ти] (и къ цркви записати) и' розширити и' ксвоемꙋ лѣпшымꙋ а'вжито[ч]номꙋ ка[к҃] самъ налепе[и] розꙋмѣючи ѡберн҃ꙋ[ти] и' комꙋ хотѧ[чи҃] стого слꙋжи[ти]”.

Zwraca uwagę także informacja, iż w posiadaniu księcia Ilii (Eliasza) Konstantynowicza Ostrogskiego znajdowało się potwierdzenie królewskie dla księcia Semena Jurewicza Holszańskiego na wspomniany majątek w Łucku oraz inne – bliżej nieokreślone, którego książę nie chciał przekazać Daszkowi Wasilewiczowi, lecz zobowiązał się w razie potrzeby dać go do wglądu.

Dość rozbudowana jest lista świadków oraz korroboracja dokumentu. Świadkami było oraz poświadczyło autentyczność przywileju, oprócz samego księcia Ilii (Eliasza) Konstantynowicza Ostrogskiego, jeszcze siedem osób: pan Semen Mitkowicz Babiński[27], pan Semen Cata[28], pan Andrzej Juriewicz[29], pan Andrzej Jeławicz[30] oraz bojarzy księcia: Kuźma Szszczakowicz[31], Hryćko Promczejkowicz[32]

[27] Pan Semen Mitkowicz Babiński został odnotowany w spisie wojska ziemskiego Wielkiego Księstwa Litewskiego z 1528 r., w spisie ziemi wołyńskiej (*Perapis vojska Vâlìkaga knâstva Litoŭskaga 1528 goda. Metryka Vâlìkaga knâstva Litoŭskaga. Knìga 523. Knìga publìčnyh spraŭ 1*, Mìnsk 2003, s. 150); jako świadek w liście zastawnym księcia Ilii (Eliasza) Konstantynowicza Ostrogskiego z 1523 r., wpisanym w 1579 r. do łuckich ksiąg zamkowych (AÛZR, Kìev″ 1907, cz. VIII, t. IV: *Akty o zemlevladěnìi v″ Ûgo-Zapadnoj Rossìi XV–XVIII vv.*, s. 365.); w piśmie do niego z 1547 r. (*Akti Volins´kogo voêvodstva kincâ XV – XVI st. (ìz zibrannâ Pergamentnyh dokumentìv Arhivu golovnogo aktìv davnìh u Varšavì).* Pìdgotovka do druku A. Balanuca, D. Vaŝuk, D. Virs´kij (latinomovnì dokumenti), Kiïv 2014, s. 47) oraz innych dokumentach tego czasu (zob. np. V. Sobčuk, *Borot´ba Senût za spadŝinu Kalenikovičìv (z ìstorìï pozemelnih vìdnosin na Volinì v peršìj ì drugìj tretinah XVI st.)*, „Socium. Al´manah socìal´noï ìstorìï”, nr 9, 2010, s. 145, 151, 153).

[28] Pan Semen Cata został odnotowany jako świadek w liście zastawnym z 1538 r. (AÛZR, Kìev″ 1909, cz. VIII, t. III: *Akty o bračnom″ pravě i semejnom″ bytě v″ Ûgo-zapadnoj Rusi v″ XVI – XVII vv.*, s. 12–13). Prawdopodobnie to także on jako Semen Caticz został wspomniany w spisie wojska ziemskiego Wielkiego Księstwa Litewskiego z 1528 r., w spisie ziemi wołyńskiej (*Perapis*..., s. 149).

[29] O Andrzeju Juriewiczu nie udało się odnaleźć jednoznacznych wzmianek w dokumentach tego czasu. Na przeszkodzie stoi niewyraźny zapis jego przydomku w dokumencie. Jeżeli przyjąć, iż można go odczytać jako „Wilgorski”, to tego świadka można by utożsamić z Andrzejem Wilgorskim, wspomnianym w tymże spisie wojska ziemskiego Wielkiego Księstwa Litewskiego z 1528 r., w spisie ziemi wołyńskiej (*Perapis*..., s. 149).

[30] Pan Andrzej Jeławicz jak można przypuszczać był przedstawicielem rodu Jełowickich. „Андреи Юхновичь Еловича” został wspomniany w spisie wojska ziemskiego Wielkiego Księstwa Litewskiego z 1528 r., w spisie ziemi wołyńskiej (*Perapis*..., s. 149).

[31] O bojarze Kuźmie Szszczakowiczu nie udało się odnaleźć wzmianek w dokumentach z tego czasu.

[32] Bojar Hryćko Promczejkowicz został odnotowany w dokumencie z 1514 r., w którym zastawił za 20 kop groszy swój majątek Borzowszczyznę księciu Konstantemu

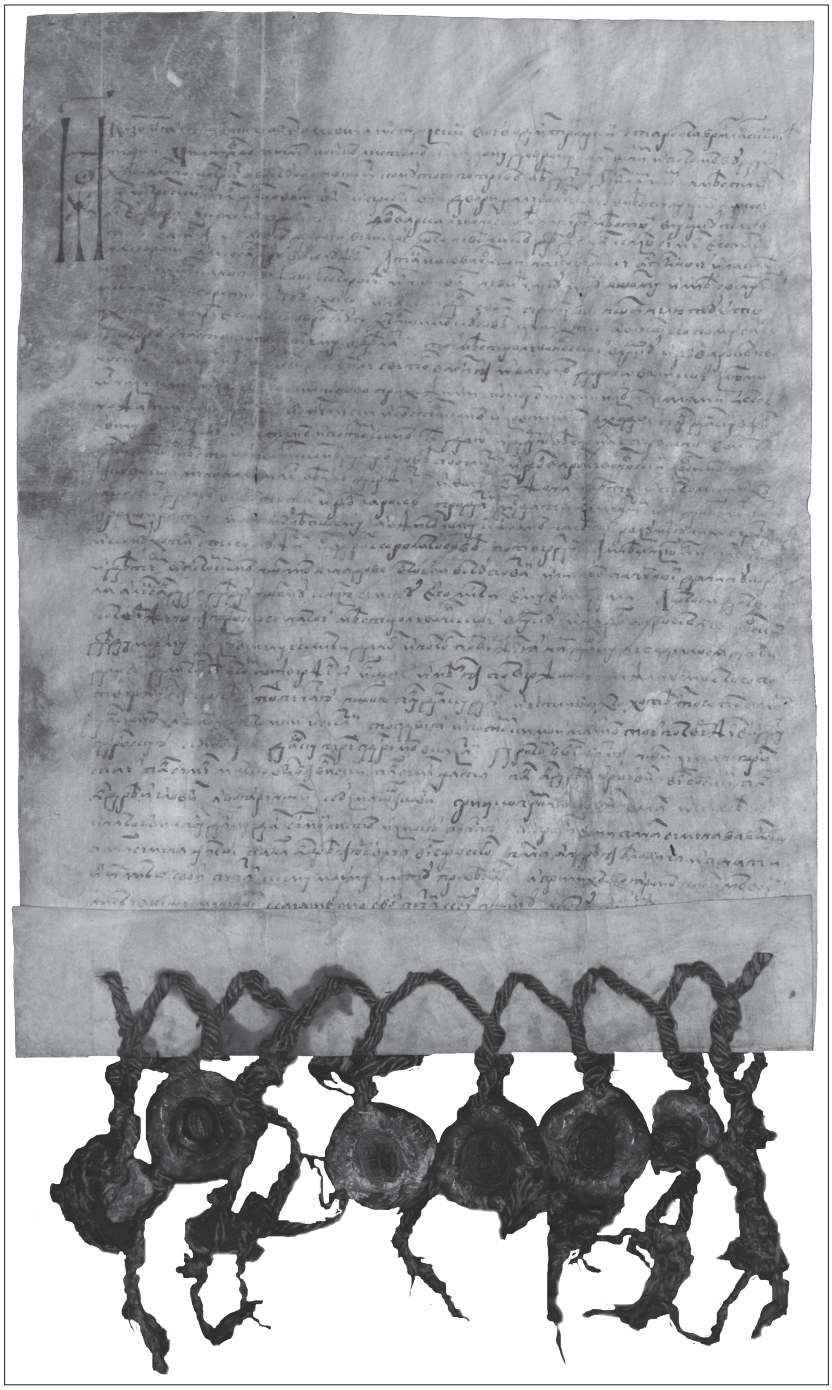

i Wałach[33]. Dokument kończy datacja, w której, jak już wspomniano, wyraźnie zaznaczono, iż wystawiono go w Ostrogu w dniu 27 VI 1531 r.

Rękopis został przygotowany do publikacji z uwzględnieniem rekomendacji *Instrukcji wydawniczej dla średniowiecznych źródeł historycznych*[34] z uwagami Krzysztofa Pietkiewicza[35] oraz *Zasad publikacji pamiątek napisanych w języku ukraińskim oraz cerkiewnosłowiańskim redakcji ukraińskiej*[36], z zastosowaniem opisanej w ostatnim wydawnictwie metody krytyczno-dyplomatycznej z nieznacznymi odstępstwami. Litery nadpisane zostały przeniesione do wiersza i są podane w nawiasach kwadratowych (np.: **[ч҃]**). Nieodczytane fragmenty tekstu zaznaczono w nawiasach kwadratowych z trzema kropkami – **[...]**. W nawiasach okrągłych uzupełniono uszkodzone lub mało czytelne fragmenty tekstu zrekonstruowane na podstawie podobnych zapisów w dokumentach tego czasu (np.: **на(ш)и'мъ**). Zachowano także stare litery cyryliczne (np.: **ѣ, ȣ, ѡ, ꙗ, ѧ**) oraz napisanie abrewiacji słów pod tytłami. Szczególnie należy odnotować, iż litery nadpisane w dokumencie nie zawsze były pisane nad literą, po której miały być, ale także przed nią. W publikacji dokumentu zachowano tę specyficzną cechę.

ANEKS

1531, czerwiec 27. Ostróg. — Książę Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski nadaje namiestnikowi Ostrogskiemu Daszkowi Wasilewiczowi dwór w Łucku oraz folwark na przedmieściu.

Oryginał: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, Dział Zbiorów Specjalnych, rkps sygn. 1211, k. 1.
Pergamin. Wymiary: 46×30 cm. Ilość wierszy: 36. Stan zachowania – dobry. Atrament jasnobrązowy, wyblakły. Skoropis. Pismo wyraziste, nacisk silny. Zachowało się sześć przywieszonych pieczęci woskowych, w różnym stanie oraz pozostałości po jeszcze dwóch. Brak informacji o pisarzu.

Iwanowiczowi Ostrogskiemu (*Archiwum Książąt Sanguszków w Sławucie*, t. III, 1432–1534, wyd. przez B. Gorczaka, Lwów 1890, s. 112–113.), a także w dokumencie z 1533 r. jako członek komisji, która dokonywała podziału majątków Lachowce, Hulowce oraz Żemielińce na Wołyniu (V. Sobčuk, *Borot´ba Senût*..., s. 139).

[33] Jak można przypuszczać „Wałach" (pol. „Wołoch") – to inna osoba, a nie przydomek Hryćka Promczejkowicza, ponieważ, po pierwsze, we wspomnianych wyżej dokumentach nie pojawia się z takim przydomkiem, a po drugie, do dokumentu było przywieszonych, jak już wspomniano, 8 pieczęci. Ponadto, w tekście dokumentu po słowie „Wałach" jest zapisane słowo niemożliwe do odczytania, które mogło być następnym członem imienia tej osoby. Przypuszczenie zatem, iż „Wałach" – to przydomek kolejnej osoby (wcześniej nie wspomnianej w dokumencie), pozwala otrzymać taką samą ilość pieczęci, jak i świadków (razem z księciem), odnotowanych w dokumencie. Mimo tego w dokumentach tego czasu informacji o osobie z przydomkiem „Wałach" w otoczeniu książąt Ostrogskich nie udało się odnaleźć.

[34] *Instrukcja wydawnicza dla średniowiecznych źródeł historycznych*, oprac. Komisja Historyczna PAU i in., Kraków 1925.

[35] K. Pietkiewicz, *Paleografia*…, s. 382–386.

[36] V. Nimčuk, *Pravila vidannâ pam'âtok, pisanih ukraïns´koû movoû ta cerkovnoslov'âns´koû ukraïns´koï redakcìï*, Kiïv 1995, cz. I. Proekt, s. 18–21.

Tekst w języku oryginału

Ꙗ Кнзь и[л]іъа' коста[н]тиѡви[ч] (ѡ[І])вановича ѡ'строꙁски[и] вое'води[ч] троцки[и] староста брѧ'ла[в]ски[и] и вѣницки[и] Чинт (л[в]ъа) тимъ на(ш)и'мъ листомъ кождому доброму нинешни[м] и' потомъ бꙋдущ[м] хто нан[г]є посмотри[т] або чтꙋчи вслыши[т] комꙋ того потребъ вѣда[ти] Би[л] на[м] чоло[м] намѣстн[к] на[ш] ѡ'строски[и] па[н] да[ш]ко васи[л]еви[ч] и' проси[л] вна дворища леван[в]оского вмѣсте луцки[м] напоселе[н] Є' двора а'ктомꙋ проси[л] (внасъ) ѳо[л]варка леван[в]оского[ж] напере[д]мѣсты[и] влꙋцкꙋ по[д]ле свтого васи[л]ꙗ ѡбаполъ дороги великое' што небо[ж]чикъ дѣдъ на[ш] кнꙁь семе[н] Є'гомл(с)ти накороли а[л]лекса[н]дре выслꙋжи[л] Ꙗта[к]мы вбач[в]иши на є'го вѣрныє а'пи[л]ныє' и накла[д]ныє' неѡ[л]не[ш]каныє слꙋжбы которыє[ж] ѡ[н] чинив а[н] неби[ж]чикꙋ ѡц[т]ꙋ нш҃омꙋ и'мнѣ сыну (є[г]) мл(с)ти чини[т] горла и'ста[т]коꙋ своего и'наклад[в]о свои[х] про(сщ[ж]) (Бы) нщи нелютꙋе'ть и' хотѧ[чи] впере[д] Є'го (ꙗ')ко добр[г]о слꙋгꙋ хти[в]шимъ кꙋ собѣ вчинити а'вты[х] є'го послуга[х] нѣкоторꙋю' часть ѡ'платы емꙋ вдѣла[ти] тое' мѣстцо леван[в]оское' влꙋ[ц]кꙋ и' ѳо[л]варокъ левано[в]ски[и] напере[д]мѣстыи которые по[д]ле свет[г]о васи[л]ꙗ' ѡ'баполъ дороги великое' ꙁлю[д]ми ѡ[т]чиꙁными и'ꙁаседзалими и'ново прихожими и'скоръчмами и'ꙁъ и[х] ꙁемлѧми и'съ сеножатми и' согороды и' см[л]еники и'съ ст[в]а[...]омъ и' ꙁо всими и[х] входы пау[н] да[ш]ку васи[л]є'вичу и' є'го жонѣ и'дѣтемъ и'пото[м]комъ и[х] даю' и'дарю вѣчно и'непорꙋшно воле[н] па[н] да[ш]к(о) нато[м] мѣстцы леван[в]оскомъ дворъ собѣ посели[ти] и' ѳо[л]варо[к] леван[в]оски[и] ꙁо[в]симъ т(и[м]) ꙗко вышеменовано мае[т] вѣчне держа[ти] и' воле[н] ѡ[н] жона и'дѣти и҃потомки и'хъ (и')ко то[т] дворъ вмѣсте ти[м] и' ѳо[л]варокъ прода[ти] ѡ[т]дати замени[ти] (и къ цркви записати) и' роꙁширити и' ксвоемꙋ лѣпшыму а'вжито[ч]ному ка[к] самъ налепе[и] розꙋмѣючи ѡберꙋ[ти] и' комꙋ хотѧ[чи] стого слꙋжи[ти] и[в] гдрѧ королѧ то собѣ потверд[т]и Ꙗ мнѣ кнꙁю и[л]и' (кнгни) и' дѣте[м] и'пото[м]комъ нш҃имъ ненадобе втое'сѧ встꙋпова[ти] и' листъ папе[р]ны[и] данин ꙋкоролѧ а'ле[к]са[н]дра дѣдꙋ нш҃омꙋ кнꙁю семенꙋ Є'го мл(с)ти Є'му Є'смо дали Ꙗштосѧ дото(го) потве[д]женыꙗ' гдр[с]ыкого натое' мѣстцо леван[в]оское' влꙋ[ц]кꙋ и'на ѳо[л]варокъ леван[в]оски[и] дѣду мое'му кнꙁю семенꙋ є'гомл(с)ти дано[г] и'нато[г] потве[д]же[н]ꙗ' на[м] да[ш]ку негодилосѧ дати длѧто[г] длѧто[г] и[ж] вто[м] потверже[н]и' и[н]шиє' и'мѣ[н]ꙗ потверж(оно) нежли є'смо стого потверже[н]ꙗ (копѣю') по[д] печа[т]ю' нш҃ою па[н]у да[ш]ку да[ли] и' є(с)тлибы хто хотѣ[л] того по[д] т(ы)[м] да[ш]комъ л'бо по[д] Є'го потомки и'ска[ти] тогды ꙗ' и' пото[м]ки мои' маемъ тое' потве[р]же[н]є' Єи' да[т]у гдр[с]ыкую' (кꙋѡ'боронє) да[ш]кꙋ пере[д] гдремъ вказа[ти] Прито[м] бы[ли] бра[т]ꙗ нши ꙁемѧне гдр[с]ыскиє' па[н] семе[н] миткови[ч] баб[н]иски[и] па[н] семе[н] цата па[н] а[н]дрѣию'рыє'ви[ч] (ве[л]га[д]ски[и]) па[н]

а[н҃]дрѣи' є'лави[ч҃] а' бога'ре нш҃и кꙋзма щ[ш]аков[ч҃]и грицко
Про[м]чеи'кови[ч҃] вала[х҃] [...] и' на то Є'сми па[н҃]ꙋ да[ш҃]кꙋ
да[л҃] се[і҃] мо[и] листъ и'змоею' печ[т]аю и'прос[л҃]и Є'сми пана
семена баби[н҃]ско пана семена цаты пана а[н҃]дрѣꙗ ю[(р)]є'вича
(ве[л҃]гарыкто) пана а'ндрѣꙗ ѣлавича ѡ'печати и[х҃] и[х҃] мл(с)ты
свои[и] печа[ти] ксемꙋ моє'мꙋ листꙋ привѣси[ли] а' при нихъ
бога'ромъ нш҃имъ все[м] листе вышеменены[м] казали Є'смо сво[и]
печа[ти] ксе[мꙋ] нш҃мꙋ листꙋ привѣсити Пса[н҃] Востроꙁѣ По[д]
лѣты Бѡ[ж҃] наро[ж҃] ≠А҃ пѧтысо[т] три[д]ца[т]перво[г҃] годꙋ
Мца[і҃] и'ю[н҃] кз да[н҃] и[н҃]дикта (че)твер[т] [...]

Tłumaczenie na język polski

Ja, książę Ilia Konstantynowicz Ioanowicza Ostrogski, wojewodzic trocki, starosta bracławski i winnicki. Czyni (władzę) tym naszym listem każdemu dobremu teraźniejszym i będącym w przyszłości, kto na niego popatrzy albo czytając usłyszy, komu będzie potrzeba o tym wiedzieć. Bił nam czołem namiestnik nasz ostrogski pan Daszko Wasilewicz i prosił u nas dworzyszcza lewanowskiego w mieście łuckim na zasiedlenie dworu, a do tego prosił u nas folwarku lewanowskiego na przedmieściu w Łucku obok Św. Wasyla po obu bokach wielkiej drogi, co nieboszczyk dziadek nasz książę Semen u Jegomości Króla Aleksandra wysłużył. A tak my, widząc jego wierną, sumienną i nakładną, bezzwłoczną służbę, którą czynił on nieboszczykowi ojcowi naszemu oraz mnie jego synowi, iż nie oszczędza swego gardła i swoich majątków, i chcąc na przyszłość jako dobrego sługę bardziej przychylnym do siebie uczynić, a za te jego posługi niektórą cześć zapłacić, miejsce to lewanowskie w Łucku i folwark lewanowski na przedmieściu, które obok Św. Wasyla po obu bokach wielkiej drogi, z ludźmi ojczystymi i zasiedziałymi i nowo przybywającymi i z karczmami i z ich ziemią i z łąkami i z ogrodami i z mielnikami i z towarem i ze wszystkim ich wchodem (dochodem ?) panu Daszkowi Wasilewiczowi i jego żonie i dzieciom i ich potomkom daję i darowuję na wieczność i nieodzownie. Wolno panu Daszkowi na tym miejscu lewanowskim sobie dwór zasiedlić i folwark lewanowski ze wszystkim tym co zostało wymienione wyżej ma wiecznie dzierżyć, i wolno mu i żonie i ich potomkom dwór ten razem z tym folwarkiem sprzedać, zamienić (i do cerkwi zapisać) i poszerzyć ku swojej lepszej wygodzie, i według swego najlepszego rozumienia obrócić, i komu będzie chciał z tego służyć, i u Hospodara Króla to sobie potwierdzić. A mnie księciu Ilii (księżnej) oraz dzieciom i potomkom naszym nie należy w to się wtrącać, i list papierowy, dany u Króla Aleksandra dziadkowi naszemu księciu Semenowi przez Jegomość daliśmy. A co do tego potwierdzenia hospodarskiego na to miejsce lewanowskie w Łucku i na folwark lewanowski mojemu dziadkowi księciu Semenowi przez Jegomość danego, tego potwierdzenia nam Daszkowi nie należało dać dlatego że w tym potwierdzeniu także są zawarte potwierdzenia innych posiadłości, niż w (kopii) tego potwierdzenia, które z pieczęcią naszą panu Daszkowi daliśmy. I gdyby ktokolwiek chciał tego pod tym Daszkiem albo pod jego potomkami szukać wówczas ja i potomkowie moje mamy to potwierdzenie hospodarskie dać Daszkowi ku obronie przed Hospodarem pokazać. Byli przy tym bracia nasi ziemianie hospodarscy pan Semen Mitkowicz Babinski, pan Semen Cata, pan Andrzej Juriewicz […], pan Andrzej Jeławicz i nasi bojarzy Kuźma Szszcza-

kowicz, Hryćko Promczejkowicz Wałach […]. I na to żeśmy panu Daszkowi daliśmy ten mój list z moją pieczęcią i prosiliśmy pana Semena Babinskiego, pana Semena Catę, pana Andrzeja Juriewicza […], pana Andrzeja Jeławicza o ich pieczęcie, ichmoście pieczęcie swoje do tego mojego listu przywiesili, a przy nich naszym bojarom wspomnianym w tym liście kazaliśmy swoje pieczęcie do tego naszego listu przywiesić. Spisany w Ostrogu, od lata Bożego narodzenia 1531 roku, miesiąca czerwca, 27 dnia, indykcji czwartej.

Summary

The publication presents a document issued by Prince Ilia (Eliasz) Konstantynowicz Ostrogski in 1531. It contains a text in the language of the original, a translation into Polish and a commentary. This document, stored at the Hieronim Łopaciński Regional Public Library in Lublin, is unique for several reasons. It is one of the few preserved documents of that Prince, and it has not been published nor brought to scholarly attention. It was written on parchment in Ruthenian language, and it is a conferment by the Prince to his Viceroy in Ostróg at the time, Daszko Wasilewicz, of a manor house and the so-called Lewanowski Folwark in the city itself and on the outskirts of Łuck. This folwark was located near the Monastery of St. Basil (St. Basil the Great). The mention of it is currently the oldest documentary evidence of this monastery. The issuer of the document and the date and place of its issue have been verified in the course of the development of the article.

Резюме

Публикация содержит текст документа, выданного князем Ильёй Константиновичем Острожским в 1531 г., его перевод на польский язык и комментарий. Этот документ, хранящийся в Люблинской Воеводской Публичной Библиотеке им. Иеронима Лопацинского, уникален по нескольким причинам. Это один из немногих сохранившихся документов этого князя, который к тому же ещё не был опубликован и введен в научный оборот, а потому остаётся неизвестным исследователям. Написанный на пергаменте на русском (староукраинском, старобелорусском) языке этот документ является пожалованием, сделанным князем Дашку Василевичу (в то время – наместнику князя в Остроге) на владение так называемыми левановским двором и фольварком, расположенными, соответственно, в самом городе и в пригороде Луцка. Этот фольварк находился недалеко от монастыря Св. Василия, упоминание о котором в этом документе является самым старым оригинальным документальным свидетельством об этом монастыре. При подготовке публикации документа была установлена новая идентификация лица, которое его выдало, а также проверены дата и место создания документа.

1531, червня 27. Острог. — Князь Ілля Костянтинович Острозький надає острозькому наміснику Дашку Василевичу двір в Луцьку та фільварок на передмісті.

Оригінал: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, Dział Zbiorów Specjalnych, rkps sygn. 1211, k. 1.
Пергамент. Розміри: 46 × 30 см. Кількість рядків: 36. Стан збереження – добрий. Чорнило світло-коричневе, вицвіле. Скоропис. Почерк писаря виразний, натиск сильний. Збереглося шість воскових привішених печаток різного стану збереження та залишки слідів від ще двох. Ім'я писаря відсутнє.
Опубл.: Baran A., *Dokument księcia Ilii (Eliasza) Konstantynowicza Ostrogskiego z 1531 r. (ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie) // Bibliotekarz Lubelski.* – R. LX. – Lublin, 2017. – S. 69–80.

Текст
[збережено поділ на слова оригіналу]

Ꙗ Кн҃зь и[л҃]ꙗ' коста[н҃]тиѡви[ч҃] (ѡ[І҃])вановича ѡ'строꙁски[и] воє'води[ч҃] троцки[и] староста брѧ[(с҃)]ла[в҃]ски[и] и вѣницки[и] Чинт҃ (л[в҃]ъа) тымъ моимъ листомъ кождому доброму нинешни[м] и'потомъ бꙋдущ[м҃] хто нан[г҃]є посмотри[т] або чтꙋчи вслыши[т] комꙋтого потребъ вѣда[ти] Би[л҃]на[м]чоло[м]намѣстн[к҃] на[ш] ѡ'стро[ꙁ]ски[и] па[н҃] да[ш҃]ко васи[л҃]еви[ч҃] и'проси[л҃] вна дворищалевон[в҃]оского вмѣсте луцки[м҃] напоселе[н҃] Є' двора а'ктомꙋ проси[л҃] (внасъ) ѻо[л҃]варка левон[в҃]оского[ж] напере[д]мѣсть[и] влꙋцкꙋпо[д]лесвтого васи[л҃]ꙗ ѡбаполъ дороги великоє' што небо[ж҃]чикъ дѣдъ на[ш҃] кн҃зь семе[н҃] Є'гомл(с)т(ь) накороли а[л]лекса[н҃]дре выслꙋжи[л҃] Ѧта[к҃]мывбач[в҃]иши на є'го вѣрныє а'п[л҃]иныє' и҃ накла[д]ныє' неѡ[л]ме[ш]каныє слꙋжбы которыє[ж] ѡ[н҃]чинива[н҃] неби[ж҃]чикꙋ ѡц[т҃]ꙋ ншо҃мꙋ и'мнѣ сыи҃ну(є[г҃]) мл(с)ти чини[т] горлан'ста[т]коꙋ своего и'наклад[в҃]о свои[х] про(слу[ж]Бы) нш҃инелютꙋє'ть и' хотѧ[чи҃] впере[д҃] Є'го (ꙗ')кодобр[г҃]о слꙋгꙋ хти[в҃]шимъ кꙋсобѣ вчинити а'вты[х] є'го послуга[х] нѣкоторꙋю'часть ѡ'платы єму вдѣла[ти] тоє'мѣстцолевон[в҃]оскоє' влꙋ[ц҃]кꙋ и'ѻо[л҃]варокълевоно[в҃]ски[и] напере[д҃]мѣсть[и] котор(ыє) по[д]ле свет[г҃]о васи[л҃]ꙗ' ѡ'баполъ дороги великоє' ꙁлю[д]ми ѡ[т]чиꙁными и'ꙁаседзалими и'ново прихожими и'скоръчмами и'ꙁъ и[х] ꙁемлѧми и'съсеножатми и'согороды и'см[л҃]еники и'съст[в҃]акомъ и' ꙁовсими и[х] входы пау[н҃] да[ш҃]куваси[л҃]є'вичу и' є'го жонѣ и'дѣтемъ и'пото[м]комъ и[х] даю' и'дау[р]ю вѣчно и'непорꙋшно воле[н҃] па[н҃] да[ш҃]к(о) нато[м] мѣстцылевон[в҃]оскомъ дворъ собѣ посели[ти] и' ѻо[л҃]варо[к҃]левон[в҃]оски[и] ꙁо[в҃]симъ т(и[м]) ꙗко вышеменовано мае[т] вѣчне держа[ти] и' воле[н҃] ѡ[н҃] жона и'дѣти и҃потомки и'хъ (и')ко то[т] дворъ вмѣстети[м҃] и' ѻо[л҃]варокъ прода[ти] ѡ[т]дати ꙁамени[ти] (и къ црк҃ви ѡ[т]пис[т]а') и'роꙁширити и'ксвоемꙋ лѣпшому а'вжито[ч]ному ка[к҃] самъ налепе[и] роꙁꙋмѣючи ѡберн҃ꙋ[ти] и'комꙋ хотѧ[чи҃] стого слꙋжи[ти] и[в҃]гдр[с҃]ѧкоролѧтособѣ

потверди[ти] Амнѣкнзю и[л]и[л] (кнгни) и'дѣте[м] и'пото[м]комъ ншимъ ненадобе втое'сѧ вступова[ти] и'листъ папе[р]ны[и] данин ѹкороля а'ле[к]са[н]дра дѣдѹ ншомѹ кнзю семенѹ Є'го мл(с)ти Є'му Є'смо дали Аштосѧ дото(го) потве[р]женьꙗ' гдр[с]ьского натое' мѣстцолевон[в]оское' влѹ[ц]кѹ и'наѡо[л]варокълевон[в]оски[и] дѣдумое'му кнзюсемену е'гомл(с)ти дано[г] и'нато[г] потве[р]же[н]ꙗ' на[м] да[ш]ку негодилосѧ дати длѧто[г] длѧто[г] и[ж] вто[м] потверже[н]и' и[н]шие' и'мѣ[н]ꙗ потверж(оно) нежлие'смостогопотверже[н]ꙗ копѣю' по[д] печа[т]ю' ншою па[н]у да[ш]ку да[ли] и'е(с)тлибыхто хотѣ[л]того по[д] т(ы)[м] да[ш]комъ л'во по[д] Є'го потомки и'ска[ти] тогды ꙗ' и'пото[м]кимои' маемъ тое' потве[р]же[н]е'Єи'да[т]у гдр[с]ьскую' кѹѡ'бороне да[ш]кѹ пере[д] гд[с]ремъ вказа[ти] Прито[м] бы[ли] бра[т]ꙗ нши земѧнегдр[с]ьские' па[н]семе[н] миткови[ч]баб[н]иски[и] па[н]семе[н] цата па[н] а[н]дрѣи ю'рье'ви[ч] (ве[л]го[р]ски[и]) па[н] а[н]дрѣи' е'лови[ч] а'боꙗ'ренши кѹзмащ[ш]аков[ч]и грицкопро[м]чеи'кови[ч] вала[х] (ѡ'лексѣи) и'натое'сми па[н]у да[ш]ку да[л] се[с]мо[и] листъ и'змоею' печа[т]ю и'прос[л]и (Є)'сми пана семенабаби[н]ско пана семена цаты пана а[н]дрѣꙗю[р]е'вича (ве[л]горьск[г]о) пана а'ндрѣꙗ ѣловича ѡ'печати и[х] и[х] мл(с)ть свои печа[ти] ксему мое'му листѹ привѣси[ли] а'приниxъ боꙗ'ромъ нши́мъвсе[м] листевышеменены[м] казалиЄ'смо сво[и] печа[ти] ксе[мѹ] ншмѹ листѹ привѣсити Пса[н] Вострозѣ По[д]лѣты Бѡ[ж] наро[ж] *Ѧ пѧтьсо[т] три[д]ца[т]перво[г] году Мца[і] и'ю[н] кз да[н] и[н]дикта (че)твер[т][...]

* у квадратних дужках подаються надрядкові літери (напр.: [ч]) та невідчитані фраґменти тексту (напр.: [...]).
** у круглих дужках подаються фраґменти тексту, що читаються лише здогадно або на підставі аналогічних записів в інших документах того часу (напр.: (че)твер[т]).

1531, червня 27. Острог. — Князь Ілля Костянтинович Острозький надає острозькому наміснику Дашку Василевичу двір в Луцьку та фільварок на передмісті.

Оригінал: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, Dział Zbiorów Specjalnych, rkps sygn. 1211, k. 1.
Пергамент. Розміри: 46 × 30 см. Кількість рядків: 36. Стан збереження – добрий. Чорнило світло-коричневе, вицвіле. Скоропис. Почерк писаря виразний, натиск сильний. Збереглося шість воскових привішених печаток різного стану збереження та залишки слідів від ще двох. Ім'я писаря відсутнє.
Опубл.: Baran A., *Dokument księcia Ilii (Eliasza) Konstantynowicza Ostrogskiego z 1531 r. (ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie) // Bibliotekarz Lubelski*. – R. LX. – Lublin, 2017. – S. 69–80.

Текст
[поділ на слова згідно сучасного правопису]

Ꙗ Кнзь и[л]ꙗ' коста[н]тиѡви[ч] (ѡ[І])вановича ѡ'строꙁски[и] воє'води[ч] троцки[и] староста брѧ[(с)]ла[в]ски[и] и вѣницки[и] Чинт (л[в]ъа) тымъ моймъ листомъ кождому доброму нинешни[м] и' потомъ бꙋдущ[м] хто на н[г]є посмотри[т] або чтꙋчи вслыши[т] комꙋ того потребъ вѣда[ти] Би[л] на[м] чоло[м] намѣстн[к] на[ш] ѡ'стро[ꙁ]ски[и] па[н] да[ш]ко васи[л]єви[ч] и' проси[л] в на дворища левон[в]оского в мѣсте луцки[м] на поселе[н] Є' двора а' к томꙋ проси[л] (в насъ) ѧо[л]варка левон[в]оского[ж] на пере[д]мѣсть[и] в лꙋцкꙋ по[д]ле свтого васи[л]ꙗ ѡбаполъ дороги великоє' што небо[ж]чикъ дѣдъ на[ш] кнꙁь семе[н] Є'го мл(с)т(ь) на короли а[л]лекса[н]дре выслꙋжи[л] А та[к] мы вбач[в]иши на є'го вѣрныє а' п[л]иныє' и накла[д]ныє' неѡ[л]ме[ш]каныє слꙋжбы которыє[ж] ѡ[н] чинив а[н] неби[ж]чикꙋ ѡц[т]ꙋ ншомꙋ и' мнѣ сыну (є[г]) мл(с)ти чини[т] горла и' ста[т]коꙋ своего и' наклад[в]о свои[х] про(слу[ж]Бы) нши нелютꙋє'ть и' хотѧ[чи] вперє[д] Є'го (ꙗ')ко добр[г]о слꙋгꙋ хти[в]шимъ кꙋ собѣ вчинити а' в ты[х] є'го послуга[х] нѣкоторꙋю' часть ѡ'платы ему вдѣла[ти] тоє' мѣстцо левон[в]оскоє' в лꙋ[ц]кꙋ и' ѧо[л]варокъ левоно[в]ски[и] на пере[д]мѣсть[и] котор(ыє) по[д]ле свет[г]о васи[л]ꙗ' ѡ'баполъ дороги великоє' ꙁ лю[д]ми ѡ[т]чиꙁными и' ꙁаседзалими и' новоприхожими и' с коръчмами и' ꙁъ и[х] ꙁемлѧми и' съ сеножатми и' с огороды и' с м[л]еники и' съ ст[в]акомъ и' ꙁо всими и[х] входы пау[н] да[ш]ку васи[л]є'вичу и' є'го жонѣ и' дѣтемъ и' пото[м]комъ и[х] даю' и' дау[р]ю вѣчно и' непорꙋшно воле[н] па[н] да[ш]к(о) на то[м] мѣстцы левон[в]оскомъ дворъ собѣ посели[ти] и' ѧо[л]варо[к] левон[в]оски[и] ꙁо [в]симъ т(и[м]) ꙗко вышеменовано мае[т] вѣчне держа[ти] и' воле[н] ѡ[н] жона и' дѣти и' потомки и'хъ (и')ко то[т] дворъ в мѣсте ти[м] и' ѧо[л]варокъ прода[ти] ѡ[т]дати ꙁамени[ти] (и къ цркви ѡ[т]пис[т]а') и' роꙁширити и' к своемꙋ лѣпшому а' вжито[ч]ному ка[к] самъ налепе[и] роꙁꙋмѣючи ѡберн[ти] и' комꙋ хотѧ[чи] с того слꙋжи[ти] и[в] гдр[с]ѧ королѧ то собѣ потверди[ти] А мнѣ кнꙁю и[л]и[л] (кнгни)

и’ дѣте[м] и’ пото[м]комъ нш҃имъ ненадобе втое’ сѧ вступова[ти] и’ листъ
папе[р]ны[и] данин ꙋ короля а’ле[к҃]са[н҃]дра дѣдꙋ ншо҃мꙋ кн҃зю семенꙋ Є’го мл(с)ти
Є’му Є’смо дали А҃ што сѧ до то(го) потве[р]женьꙗ’ гдр[с҃]ьского на тое’ мѣстцо
левон[в҃]оское’ в лꙋ[ц҃]кꙋ и’ на ѳо[л҃]варокъ левон[в҃]оски[и] дѣду мое’му кн҃зю семену
е’гомл(с)ти дано[г҃] и’ на то[г҃] потве[р]же[н҃]ꙗ’ на[м] да[ш҃]ку негодилосѧ дати
длѧто[г҃] длѧто[г҃] и[ж] в то[м] потверже[н҃]и’ и[н҃]шие’ и’мѣ[н҃]ꙗ потверж(оно)
нежли е’смо с того потверже[н҃]ꙗ копѣю’ по[д] печа[т]ю’ нш҃ою па[н҃]у да[ш҃]ку да[лѝ]
и’ е(с)тли бы хто хотѣ[л҃] того по[д] т(ы)[м] да[ш҃]комъ л’бо по[д] Є’го потомки
и’ска[ти] тогды ꙗ’ и’ пото[м]ки мои’ маемъ тое’ потве[р]же[н҃]е’ Єи’ да[т]у
гдр[с҃]ьскую’ кꙋ ѡ’бороне да[ш҃]кꙋ пере[д] гд[с҃]ремъ вказа[ти] При то[м] бы[лѝ]
бра[т]ꙗ нш҃и земѧне гдр[с҃]ьские’ па[н҃] семе[н҃] миткови[ч҃] баб[н҃]иски[и] па[н҃]
семе[н҃] цата па[н҃] а[н҃]дрѣи ю’рье’ви[ч҃] (ве[л҃]го[р]ски[и]) па[н҃] а[н҃]дрѣи’
е’лови[ч҃] а’ боꙗ’ре нш҃и кꙋзма щ[ш]аков[ч҃]и грицко про[м]чеи’кови[ч҃] вала[х]
(ѡ҆лексѣи) и’ на то е’сми па[н҃]у да[ш҃]ку да[л҃] се[с҃] мо[и] листъ и’ змоею’ печа[т]ю
и’ прос[л҃]и (Є)’сми пана҃ семена баби[н҃]ско пана҃ семена цаты пана҃ а[н҃]дрѣꙗ
ю[р]е’вича (ве[л҃]горьск[г]о) пана҃ а’ндрѣꙗ ѣловича ѡ’ печати и[х] и[х] мл(с)ть свои҃
печа[ти] к сему мое’му листꙋ привѣси[лѝ] а’ при нихъ боꙗ’ромъ нш҃имъ в се[м] листе
вышеменены[м] казали Є’смо сво[и] печа[ти] к се[мꙋ] нш҃мꙋ листꙋ привѣсити Пса[н҃]
в острозѣ По[д] лѣты Бѡ[ж] наро[ж] ҂А҃ пѧтьсо[т] три[д]ца[т]перво[г҃] году
Мца[і҃] и’ю[н҃] кз҃ да[н҃] и[н҃]дикта (че)твер[т][...]

* у квадратних дужках подаються надрядкові літери (напр.: [ч҃]) та невідчитані фраґменти тексту (напр.: [...]).
** у круглих дужках подаються фраґменти текту, що читаються лише здогадно або на підставі аналогічних записів в інших документах того часу (напр.: (че)твер[т]).

WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA IM. HERONIMA ŁOPACIŃSKIEGO W LUBLINIE